

УДК 79 : 7.03+75

Цитування:

Чумаченко О. П. Образотворча складова феномену «entertainment»: мистецтвознавчі параметри осмислення. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 2. С. 122–126.

Чумаченко Олена Петрівна,
кандидат культурології,
докторант Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7803-9181>
chumachenko10@ukr.net

Chumachenko O. (2022). The visual component of the phenomenon of "entertainment": art criticism parameters of comprehension. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 122–126 [in Ukrainian].

ОБРАЗОТВОРЧА СКЛАДОВА ФЕНОМЕНУ «ENTERTAINMENT»: МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ПАРАМЕТРИ ОСМИСЛЕННЯ

Мета роботи – розглянути образотворчу складову феномена «entertainment» в контексті мистецтвознавчого дискурсу. **Методологія** дослідження полягає у використанні аналітичного методу – для визначення теоретико-методологічних засад дослідження образотворчої складової феномену «entertainment» в контексті мистецтвознавчого дискурсу на основі праць З. Алфіорової, О. Васьків, В. Личковаха, В. Кісіна, Ж. Морозової, К. Станіславської, Paul Guiraud, Lidia Winniczuk, Banfi Antonio. У дослідженні застосовується метод формалізації для уточнення поняття «entertainment» в лінгвістичному і мистецтвознавчому аспектах. Герменевтичний метод використовується в аспекті інтерпретації змістовного навантаження поняття «entertainment» в мистецтвознавчих параметрах осмислення. І для підведення підсумків використано теоретичний метод. **Наукова новизна** статті полягає у тому, що вперше проаналізовано і досліджено образотворчу складову феномена «entertainment» у контексті мистецтвознавчого дискурсу. **Висновки.** У статті розглянуто образотворчу складову феномена «entertainment» в контексті мистецтвознавчого дискурсу. Феномен «entertainment» є синтетичним і має образотворчу, музичну і хореографічну складову, кожна з яких відповідним чином акумулює соціокультурний досвід. Феномен «entertainment» характеризується як людська діяльність, видовищного характеру, що виступає одним із чинників історичної динаміки соціокультурного розвитку людства, спираючись на те, що кожна історична доба мала свої яскраві видовища, які виступали маркерами соціокультурного життя цієї доби, і, починаючи з міфологічного сприйняття світу, видовищно-розважальна діяльність була рушійною силою у формуванні соціокультурного життя первісного суспільства. Видовище розглядається як особлива форма діяльності в культурі, як свято в аспекті первічної форми людської культури, універсальне явище загальнолюдської культури, один із елементів сакрального побуту, магічний та релігійний ритуал, результат мисливських ігор і похоронного обряду. Розглянуто специфіку видовищ, «образотворчу тілесність» у модифікаціях мистецько-видовищних форм, синтетичність видовищ, де одним із елементів є образотворче мистецтво.

Ключові слова: образотворче мистецтво, «entertainment», соціокультурний розвиток, мистецтвознавчий дискурс, видовище.

Chumachenko Olena, Ph.D., Candidate of Cultural Studies, National Academy of Culture and Arts Management

The visual component of the phenomenon of "entertainment": art criticism parameters of comprehension

The purpose of the article consists of considering the visual component of the phenomenon of "entertainment" in the context of the discourse of art history. **The research methodology** consists in the application of the analytical method – to determine the theoretical and methodological foundations of the study of the visual component of the phenomenon of "entertainment" in the context of the discourse of art history based on the works of Z. Alfiorova, O. Vaskiv, V. Lichkovakha, V. Kisina, Zh. Morozova, K. Stanislavskaya, Paul Guiraud, Lidia Winniczuk, Banfi Antonio. The research uses the method of formalization to clarify the concept of "entertainment" in the linguistic and art history aspects. The hermeneutic method is used in the aspect of interpreting the semantic load of the concept of "entertainment" in the discourse of art history. And to summarize, a theoretical method was used. **The scientific novelty of the work is** that for the first time the essence of the visual component of the phenomenon of "entertainment" in the context of the discourse of art history. **Conclusions.** The article examines the visual component of the phenomenon of "entertainment" in the context of art critical discourse. The phenomenon of "entertainment" is synthetic and has a visual, musical, and choreographic component, each of which appropriately accumulates socio-cultural experience. The phenomenon of "entertainment" is characterized as a human activity of a spectacular nature, which is one of the factors in the historical

dynamics of the socio-cultural development of mankind, relying on the fact that each historical epoch had its own vivid spectacles, which acted as markers of the sociocultural life of that time, and starting with mythological perception. spectacular and entertainment activities were the driving force in the formation of the socio-cultural life of primitive society. The "entertainment" is considered as a special form of activity in culture, as a holiday in the aspect of the primary form of human culture, a universal phenomenon of human culture, one of the elements of sacred life, magic and religious ritual, the result of hunting games and funeral rites. The specificity of the "entertainment", "pictorial corporeality" in modifications of artistic and spectacular forms, the synthetic nature of the spectacle – where one of the elements is the visual arts is considered.

Key words: visual art, "entertainment", socio-cultural development, art discourse.

Актуальність теми дослідження. «Entertainment» як мистецький феномен проявляє себе практично в усіх сферах соціокультурного буття: суспільному житті, політиці, культурі, мистецтві, медіасфері, соціальних мережах, виступаючи при цьому важливою векторною складовою соціокультурного розвитку протягом всього існування людства. Феномен «entertainment» має образотворчу, музичну і хореографічну складову, кожна з яких відповідним чином акумулює соціокультурний досвід. Однак образотворча складова є базовою, оскільки є превалюючою компонентою будь якого видовища протягом усієї історичної динаміки. Саме тому дослідження образотворчої складової в межах мистецтвознавчого дискурсу набуває особливої актуальності.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченню тематики феномену «Entertainment» приділяли увагу З. Алфьорова, О. Васьків, В. Личковах, В. Кісін, Ж. Морозова, К. Станіславська, Paul Guiraud, Lidia Winniczuk, Banfi Antonio [1; 2; 3; 4; 5; 6; 11; 12].

З термінологічної точки зору феномен «entertainment» у лінгвістичному аспекті перекладається як – видовище, прийом, розвага, розважальна діяльність. В перекладі з американського та британського варіантах цей іменник має значення – видовище, вистава, будь яке видовищне або розважальне дійство. В словосполученнях в синонімічному аспекті перекладається як свято, популярний вид розваг, до загальної розваги, до загальної радості.

У кембріджському словнику цей іменник перекладається як – вистава, або захід, за допомогою якого люди можуть розважитись (performances or activities that entertain people) [10]. У синонімічному аспекті у кембріджському словнику іменник «entertainment» співвідноситься з іменниками carnival, fairground, circus, performance, amateur theater, та інші. Таким чином, іменник «entertainment» має значення людської діяльності, яка має видовищний характер з розважальною ознакою і не лише, і спрямована на забезпечення потреб людини протягом усієї

історичної динаміки соціокультурного розвитку людства. Треба зазначити, що кожна історична доба мала свої яскраві видовища, які виступали маркерами соціокультурного життя цієї доби, і починаючи з міфологічного сприйняття світу розважальна діяльність була рушійною силою у формуванні соціокультурного життя первісного суспільства.

У межах мистецтвознавчого дискурсу осмислення феномен «entertainment» розглядається вперше, але для повноцінного розуміння термінологічного значення даного поняття, потрібно розглянути теоретико-методологічні засади понять «видовище», «розважальна діяльність», образотворча складова «entertainment».

Якщо розглядати роль феномену «entertainment» в культурі, слід зробити акцент на діалектичному його розумінні в двох ракурсах: споглядальному і творчому. Прикладом цього є сучасні художні виставки, популярність яких в Україні останнім часом набирає великих обертів. Реципієнт виконує споглядальну роль, а митець, задіюючи принцип перфомансності, творчу. «Entertainment» як свято в аспекті первічної форми людської культури визначав М. Бахтін [9].

Безперечно, що культурно-традиційна природа видовища була невід'ємною частиною соціокультурного процесу, починаючи з Античності – і до сучасності. «Entertainment» функціонує в рамках кожної локальної культури (О. Шпенглер), і в кожній локальній культурі він має свою формулу, в культурі сучасності «entertainment» частково розкриває свою сутність через принцип перфомансності. В образотворчому мистецтві це яскравим чином проявляється у перфомансності сучасних художніх виставок. На зміну традиційним художнім виставкам приходять їх нова інтерпретація і нове бачення в контексті колективного несвідомого, ритуалу «Start Over», утопічного мислення «Memories of The Future», повернення до Великого Наративу «Supernova», сучасної міфології, інформаційної війни та політичних маніпуляцій, які є символічним втіленням нашої сучасної

реальності, не «чисте» елітарне мистецтво споглядання, а сучасна реальність яка супроводжує наше життя.

Феномен «entertainment» може трактуватись і як соціальне явище, акцентуючи увагу на поняттях видовище і видовищне мистецтво, та на впливі видовищного мистецтва на життя людини і суспільства. «Entertainment» це і засіб відображення реалій сучасності за допомогою образотворчого мистецтва, на прикладі практик Krolkowski Art, монохромних роботах Гамлета Зінківського, елементах перфомансу на виставці Андрія Кулагіна «Біль і радість моя, Україно!», виставці «Нульовий рік. Ідея світла» В. Сидоренко.

Багато уваги дослідженню термінологічного значення «entertainment» в контексті культури Давньої Греції та Риму приділяє Л. Вінничук в своєму дослідженні «Ludzie, zwyczaj i obyczaj starożytnej Grecji i Rzymu», де образотворчою складовою «entertainment» виступають елементи декоративно-прикладного мистецтва, скульптурна тілесність, яка притаманна міфологічному світогляду Античності [11]. Олімпійські ігри розглядаються як форма видовища, акцент робиться на Панафінейських іграх як формі дозвілля, розглядаються масові видовищні ігрові форми Давньої Греції: Олімпійські ігри, Істмійські ігри, Піфійські ігри та інші. І уособлення результатів цього видовища не обходиться без образотворчої складової як символу втілення результату перемоги у вигляді скульптурного зображення.

Французький дослідник П. Гіро у своїй праці «La vie privée et la vie publique des grecs» приділяє увагу приватному та суспільному життю греків, акцентуючи увагу на видовищах і святах [12]. Вивчаючи культуру Давньої Греції, письменник акцентував увагу на магичній складовій феномену «entertainment», визначаючи даний феномен як один із елементів сакрального побуту, магичний та релігійний ритуал. В. Кісін взагалі зазначає, що видовища це результат мисливських ігор і похоронного обряду [4]. Поховальний обряд – як найдавніше джерело видовищної культури, вирізняє людину з природи як особливу вищу істоту, акцентує увагу на її духовності. Пізніше на основі похоронного обряду з'явився поминальний обряд, організований як театралізована гра, з'явилися стародавні містерії, згодом антична трагедія засвоїла з похоронного обряду загальний плач хору та акторів [4, 11].

Карнавал як одну з видовищних форм Середньовіччя досліджував М. Бахтін [9].

К. Станіславська у монографії «Мистецько-видовищні форми сучасної культури» акцентує увагу на походженні та становленні видовищ, та звертає увагу на «образотворчу тілесність» у модифікаціях мистецько-видовищних форм [6]. В аспекті дослідження «образотворчої тілесності» у модифікаціях мистецько-видовищних форм дослідниця розглядає інсталяцію, хепенінг, тілесну образотворчість перформансу, флешмоб як мистецько-ігрову акцію, образотворчо-тілесну видовищність боді-арту.

У зв'язку з зазначеною експансією інформаційно-видовищних форм проблематика видовища як дозвільної форми, як способу організації суспільства, як варіанта комунікації та засобу формування суспільної свідомості вже давно інтенсивно обговорюється у дослідженнях А. Банфі, П. Вірільо Г. Дебора, Р. Демарсі, У. Дж. Мітчелла.

Проблематика феномену «entertainment» розглядалась у працях З. Алфьорової, де увага акцентувалась на розгляді перфомансу як візуальному мистецтві [1]. «Entertainment» виступає зримою формою, на якій фокусується сприймаючий суб'єкт, вважаючи її гідною уважного споглядання та духовної взаємодії, а не лише автоматичної, рефлексорної фіксації у свідомості наявності цієї форми. Видовищу також притаманні риси обрядово-ритуальні, завдяки тому, що обряд у первісні часи виступав відповідною формою видовища. Обрядові видовища є особливим специфічним явищем традиційної видовищної культури.

Досліджуючи розвиток і функціонування видовищних форм в контексті культури слід зазначити, що останнім часом намітилась тенденція переважання у художній культурі видовищного та візуального початку. Світ видовищ дуже різноманітний і не зводиться виключно до цирку, театру, кіно та телебачення. Художні форми видовищ – лише частина видовищної сфери, що виходить за межі світу мистецтва у нехудожні сфери. Мабуть, як складно провести кордон між театральним та нетеатральним, на що звернув увагу ще М. Євреїнов, так складно його провести між видовищним та незрівняним. Тут слід пам'ятати як світ видовищ, а й сам соціум. Проте соціум існує у трьох своїх проявах – на рівні державного, суспільного та приватного чи приватного життя. Кожен із цих трьох проявів соціуму може отримати вираз у видовищних формах. Яскравим прикладом виступають сучасні художні виставки, які є маркером доби, де живопис або графіка не просто прояв самотності митця, а і прояв його громадянської позиції.

Одним із таких унікальних художніх проєктів є виставки, які організують Олександр та Олександр Кроліковські, прославляючи українське мистецтво на теренах українського і міжнародного культурного простору. Вони створюють художні виставки з елементами перформансу, експериментують. Саме вони першими з сучасних митців використали теми колективного несвідомого «Crimea Dreaming», звернулись до ритуалу «Start Over», виставки присвячені тематиці сучасної міфології та НЛО, і особливо вони приділяли увагу тематичі інформаційної війни і політичних маніпуляцій «The Modern Newts». Вони першими познайомили українських художників з маніфестом метамодернізму, оскільки пропагують себе як представників саме цього напрямку, долаючи кризу постмодерну за допомогою пошуку балансу між іронією постмодернізму і відвертістю модерну. В контексті великої виставки «Ю Коктебель art residence» в 2013 році вони в співробітництві з Гербертом Рометчем зробили інсталяцію «Every Heart is a Revolutionary Cell», яка стала окрасою виставки, і символом майбутньої революції Гідності. Інсталяція представляла собою композицію з автомобільних покришок.

«Entertainment» – це міждисциплінарне поняття, яке має досить розмиті межі, «адже залежить і від об'єкта, що сприймається, і від суб'єкта, який сприймає. Видовище – це історична категорія, що пов'язана з ідеологією моменту, естетикою епохи. Цю думку висловлює італійський дослідник Антоніо Банфі, зазначаючи, що видовище тісно пов'язане з колективною природою суспільства. «Видовище, або, іншими словами участь певного колективу у дійстві виставі, – це явище, загальне для всіх суспільних формацій: від первісних до найрозвиненіших». «Суспільство є видовищем для самого себе». А. Банфі акцентує увагу, що найвизначнішими характеристиками видовища є дійовість і колективність. Протягом історичного розвитку змінюється зміст і духовна основа видовища, «... так видовищем може стати природне явище, сутичка на майдані, бочка Діогена, безхвостий собака Алквіада або новий зразок жіночої моди. Навіть окрема особистість може стати видовищем, якщо вона є уявним або реальним втіленням різних «я». Банфі зазначає, що «життя в цілому, з його природним підґрунтям, у його людській конкретності може стати видовищем» [7].

«Entertainment» – це система експресивно-динамічних ефектів та прийомів залучення глядача у дійство із заздальгідь розрахованим

результатом (Ратнер). Дослідник говорить про наявність чотирьох типів видовищних мистецтв: змістовно-психологічних, розважально-змістовних, відверто розважальних мистецтв, і наявності комунікаційних видовищ. Але головною особливістю видовищ є синтетичність. У видовищних мистецтвах синтезуються елементи образотворчого мистецтва, архітектури, літератури, музики, хореографії (Ратнер). К. Станіславська дає наприклад авторське визначення видовищу як зримої форми (об'єкту чи дійства), на якій фокусується увага суб'єкта реципієнта з метою зосередженого споглядання та духовної взаємодії. А мистецько-видовищна форма – це художня структура, що поєднує систему мистецьких засобів виразності із зовнішнім видовищним виявом [6, 26]. Відношення видовищ до формату синтетичних мистецтв, тонічних, або хореографічних мистецтв безперечно є актуальним, але образотворча складова постійно присутня у поліфонічному пласті видовищ, як не існували олімпійські ігри без скульптури, яка уособлювала всю велич переможців і шанування богів Олімпу, як не існували перемоги Римської імперії без тріумфальних арок розкішно декорованих, і мозаїки і декорування римських палаців, так не існували лицарські турніри і містерії, та сюжети Священного писання без уособлення їх в мініатюрі, як карнавал не міг існувати без масок і індивідуалізація колективного досвіду в добу Ренесансу уособлювалась в прекрасних творах живопису. Образотворча складова уособлювала в собі основні видовища кожної доби протягом усієї історичної динаміки соціокультурного розвитку. Ця думка, яка знайшла своє відображення в систематизованій авторській концепції, за допомогою якої буде доведено, що образотворча складова феномена «entertainment», тобто уособлення яскравих видовищ маркерів кожної історичної епохи, починаючи з Античності в форматі образотворчого і декоративного мистецтва являє собою форму акумуляції соціокультурного досвіду.

Висновки. У статті досліджено образотворчу складову феномена «Entertainment» в контексті мистецтвознавчого дискурсу. Феномен «entertainment» є синтетичним і має образотворчу, музичну і хореографічну складову, кожна з яких відповідним чином акумулює соціокультурний досвід. Феномен «entertainment» характеризується як людська діяльність, видовищного характеру, що виступає одним із чинників історичної динаміки

соціокультурного розвитку людства, спираючись на те, що кожна історична доба мала свої яскраві видовища, які виступали маркерами соціокультурного життя цієї доби, і починаючи з міфологічного сприйняття світу видовищно-розважальна діяльність була рушійною силою у формуванні соціокультурного життя первісного суспільства. Видовище розглядається як особлива форма діяльності в культурі, як свято в аспекті первічної форми людської культури, універсальне явище загальнолюдської культури, один із елементів сакрального побуту, магічний та релігійний ритуал, результат мисливських ігор і похоронного обряду. Розглянуто специфіку видовищ, «образотворчу тілесність» у модифікаціях мистецько-видовищних форм, синтетичність видовищ, де одним із елементів є образотворче мистецтво.

Література

1. Алфьорова З. І. Перфоманс як візуальне мистецтво. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2006. № 7. С. 3–8.
2. Васьків О. Г. Текстова послання візуальної комунікації у міському середовищі. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2006. № 3. С. 33–39.
3. Личковах В. Некласична естетика в культурному просторі ХХ – поч. ХХІ століть. Київ: НАКККіМ, 2011. 224 с.
4. Кісін В. Б. Режесура як мистецтво та професія: навч. видання. Київ: Науково-освітній центр «АЕЛС-технологія», 1998. 104 с.
5. Морозова Ж. О. Мистецтво видовища як компонента масової української культури. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ: Міленіум, 2009. №4. С. 97–99.
6. Станіславська К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури. Київ: НАКККіМ, 2016. 352 с.
7. Banfi Antonio. *Filosofia e Historia del Arte*. Ediciones Icaic. La Havana, 1967. URL: <https://ru.scribd.com/document/392834206/Banfi-Antonio-Filosofia-Del-Arte-PDF>
8. Bakhtin, M.M. *The Dialogic Imagination: Four Essays* by M.M. Bakhtin. Ed. Michael Holquist. Trans. Caryl Emerson and Michael Holquist. Austin and London: University of Texas Press, 1981.
9. Bakhtin Mikhail. *Rabelais and His World*. Bloomington, IN: Indiana University Press, 1984. P. 303 – 436.
10. Cambridge dictionary. Entertainment. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%B%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/entertainment>

[%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/entertainment](https://ru.scribd.com/document/392834206/Banfi-Antonio-Filosofia-Del-Arte-PDF) (дата звернення 23.03.2022).

11. Lidia Winniczuk. *Ludzie, zwyczaje i obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu*. Wydawnictwo: Wydawnictwo Naukowe PWN powieść historyczna, 1988. 660 str.

12. Paul Guiraud. *La vie privée et la vie publique des grecs*. Adamant Media Corporation, 2004.

References

1. Alfiorova, Z. I. (2006). Performance as a visual art. *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts* [in Ukrainian].
2. Vaskiv, O. G. (2006). Text message of visual communication in an urban environment. *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts* [in Ukrainian].
3. Lychkova, V. (2011). Non-classical aesthetics in the cultural space of the XX - early XXI century. *Kyiv: NAKKKiM* [in Ukrainian].
4. Kisin, V. B. (1998). *Directing as an art and profession: textbook*. edition. Kyiv: Scientific and Educational Center "AELS-Technology" [in Ukrainian].
5. Morozova, Zh. O. (2009). The art of spectacle as a component of mass Ukrainian culture. *Bulletin of the State Academy of Management of Culture and Arts*. Kyiv: Millennium [in Ukrainian].
6. Stanislavskaya, K. I. (2016). Artistic and entertainment forms of modern culture. *Kyiv: NAKKKiM* [in Ukrainian].
7. Banfi Antonio. (1967). *Filosofia e Historia del Arte*. Ediciones Icaic. La Havana URL: <https://ru.scribd.com/document/392834206/Banfi-Antonio-Filosofia-Del-Arte-PDF> [in English].
8. Bakhtin, M. M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays* by M.M. Bakhtin. Ed. Michael Holquist. Trans. Caryl Emerson and Michael Holquist. Austin and London: University of Texas Press [in English].
9. Bakhtin Mikhail. (1984). *Rabelais and His World*. Bloomington, IN: Indiana University Press [in English].
10. Cambridge dictionary. Entertainment. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%B%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/entertainment> [in English].
11. Lidia Winniczuk. (1988). *Ludzie, zwyczaje i obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu*. Wydawnictwo: Wydawnictwo Naukowe PWN powieść historyczna [in Polish].
12. Paul Guiraud. (2004). *La vie privée et la vie publique des grecs*. Adamant Media Corporation [in French].

Стаття надійшла до редакції 31.03.2022
Отримано після доопрацювання 28.04.2022
Прийнято до друку 03.05.2022